

Spanske parasyntetiske konstruktioner i et intralingvistisk og kontrastivt perspektiv

Johan Pedersen

Abstract

The article discusses the Spanish parasyntetic construction in relation to general characteristics of Spanish sentence structure. It is argued that clause constructions with parasyntetic verbs follow a general pattern of being verb-based constructions. The parasyntetic derivation of the base lexeme provides the core meaning of the clause construction and instantiates a constructional variant. Comparable Danish parasyntetic constructions (*be-* or *for-*constructions) constitute similar verbal derivations. However, simultaneously, and in contrast to Spanish, the Danish prefix imposes a partially productive transitive clause schema enabling a creative use of base lexemes that cannot be observed in Spanish.

Nøgleord

spansk sætningsstruktur, verbal parasyntese, kreativ produktivitet, argumentstruktur, konstruktioner

1. Indledning

Spanske affigerede verbalafledninger kan være ganske komplekse da der ofte er tale om simultan præfigering og suffigering af et basisleksem, typisk et substantiv eller et adjektiv. Fx i *a-tont-ar* 'at gøre dum', der hverken er en præfigeret afledning af **tontar*, eller en suffigeret afledning af **atonto*. I romansk lingvistik benævnes disse konstruktioner oftest som **parasyntetisk verbaldannelse** (fx Iacobini 2020). Segmenteringens simultane element med både præfigering og suffigering gør den syntaktiske analyse af de parasyntetiske konstruktioner teoretisk udfordrende, ikke mindst den tværspørgelige analyse.

I denne artikel vil jeg diskutere den parasyntetiske verbaldannelse og den rolle den spiller i spansk sætningsstruktur sammenlignet med dansk. Jeg vil navnlig fokusere på variabilitet og produktivitet med hensyn til muligheden for kreativ sprogbrug.

I spansk kan man ikke umiddelbart observere kreativ produktivitet af den type hvor man udskifter basisleksemet (fx *tonto* 'dum' i eksemplet ovenfor) med et innovativt et af slagsen. Det kan man godt, i begrænset omfang, i lignende danske verbalafledninger, hvor afledningsmønsteret i visse tilfælde kan bruges kreativt med et nyt basisleksemet, fx *fordumme* → *forsyge*.

Til gengæld finder man i spansk i udpræget grad basisleksemer der optræder med **parasyntetisk variation**, jf. (1), i enkelte tilfælde ligefrem innovativ parasyntese.

- (1) A-tont-ar vs. a-tont-ecer vs. en-tont-ecer (på basis af *tonto* 'dum, skør') forskellige variationer af 'at fordumme, gøre skør'

Jeg har med understregning af de parasyntetiske affikser i de spanske eksempler markeret den konstruktionelle variation og fremhævet basisleksemet med fed. En lignende parasyntetisk variation finder man sjældent i dansk. Vi har fx *fordumme* og *bemyndige*, men ikke **bedumme* eller **formyndige*, og en kreativ affigering er aldrig en mulighed.

Med hensyn til spansk sætningsstruktur generelt, er det velkendt at verballeksemet er yderst restriktivt sammenlignet med dansk, og i høj grad afspejler sætningens kernebetydning. Det betyder at man normalt ikke vil kunne bruge bestemte sætningskonstruktioner kreativt i kombination med innovative verber, såsom **bailó fuera a la calle* 'han dansede ud på gaden'. Man kan til gengæld ofte observere kreativ variation med hensyn til hvordan en bestemt verbal betydning er konstrueret i sætningen; det kan fx være med hensyn til ordstillingen, men det kan også være sætningens argumentstruktur der kan variere uafhængigt af verbet. I (2) er kernebetydningen eksempelvis en intransitiv bevægelse, centreret i verbet *bajar* 'at bevæge sig ned'.

- (2) Los chicos **bajaron** las escaleras
 Drengene bevægede-sig-ned trapperne
 'Drengene bevægede sig ned ad trapperne'

Verbet optræder imidlertid i en transitiv sætningskonstruktion med direkte objekt. Vi kan observere noget lignende i meteorologiske konstruktioner, hvor kernebetydningen kommer til udtryk i avalente meteorologiske verber, men kan manifestere sig syntaktisk som en sætningsvariant med subjekt, jf. (3).

- (3) Fuimos a la Patria y **había llovido** granizo
 vi tog til Patria og havde regnet hagl
 ‘Vi var taget til Patria og det havde haglet’

Vi må altså tage i betragtning at den verbale kernebetydning, på trods af verbets yderst restriktive rolle, ofte manifesterer sig i forskellige generaliserede konstruktionsmønstre, der ikke er projiceringer af verbets betydning (i valensgrammatisk forstand).

De spanske sætningskonstruktioner er således på en ganske kompleks måde anderledes opbygget end de danske, og sætningskonstruktioner med parasyntetisk verbaldannelse er et interessant eksempel på dette fordi de synes at være forankret i disse generelle typologiske mønstre.

Jeg vil i artiklen diskutere den spanske parasyntetiske verbalafledning (afsnit 2) sammenlignet med dansk (afsnit 3), og den spanske sætningskonstruktion sammenlignet med dansk (afsnit 4). I afsnit 5 vil jeg opsummere. Jeg vil argumentere for at spanske sætningskonstruktioner med parasyntetiske verber, i modsætning til sammenlignelige konstruktioner i dansk, er verbal-baserede (og ikke skema-baserede), og at de i den forstand følger et generelt typologisk mønster. Dette har betydning for hvordan vi skal forstå de anderledes muligheder i spansk for kreativ sprogbrug med de parasyntetiske konstruktioner.

2. Parasyntetiske konstruktioner i spansk

Parasyntetisk verbalafledning adskiller sig fra simpel suffiksafledning af et substantiv, adjektiv eller et adverbium (fx *activo* ‘aktiv’ → *activar* ‘aktivere, gøre aktiv’) ved at være en simultan præfigering og suffigering af basisleksemet, jf. (4) – (6) hvor de to første er med et substantivisk basisleksemet og det sidste er med et adjektivisk.

- (4) La arena em-polv-aba los caminos y las casas. Typen *en-SUBS-ar*
 Sandet i-støv-DATID vejene og husene
 ‘Sandet ”besmudsede” vejene og husene’. Transitiv med
 ‘overførsel’-betydning.

- (5) La noticia en-sombr-eció sus pensamientos. Typen *en-SUBS-ecer*.
 Nyheden i-skygge-DATID hans tanker
 ‘Nyheden formørkede hans tanker’. Transitiv med resultativ betydning.
- (6) Los chicos en-suci-aron la casa. Typen *en-ADJ-ar*.
 Drengene i-beskidt-DATID huset
 ‘Drengene svinede huset til \approx ”besmudsede” huset’. Transitiv med resultativ betydning.

Rationalet i den parasyntetiske analyse af (4) – (6) har flere elementer. For det første kan man ikke lave en segmentering af verbalafledningen baseret på præfigering af et basisleksem: **em-polvar* (der eksisterer ikke noget basisverbum **polvar*); **en-sombrecer* (der eksisterer ikke noget basisverbum **sombrecer*); **en-suciaron* (der eksisterer ikke noget basisverbum **suciar*). For det andet kan man heller ikke lave en segmentering baseret på en suffigering af et basisleksem: **empolv-ar* (der eksisterer ikke noget basisleksem **empolv*); **ensombr-ecer* (der eksisterer ikke noget basisleksem **ensombr*); **ensuci-ar* (der eksisterer ikke noget basisleksem **ensuci*). Endelig, selvom det afledte verbs kjernebetydning er transparent og kan forudsiges ud fra dets komponenter, kan verbets kjernebetydning ikke afledes direkte af basisleksemets betydning, men kun indirekte via parasyntesens simultane afledningsprocesser: ‘støv’ \rightarrow ‘besmudse’, jf. (4); ‘skygge’ \rightarrow ‘formørke’, jf. (5); ‘beskidt’ \rightarrow ‘svine til’, jf. (6) (se også NGLE: 578).

Inden for rammerne af konstruktionsgrammatikken (fx Goldberg 2006; Croft 2001) har man med succes beskrevet den simultane afledningsstruktur i den parasyntetiske orddannelse (se fx Booij 2010). Parasyntetiske verbalkonstruktioner i de romanske sprog er indgående beskrevet af Claudio Iacobini og kolleger i en række publikationer; se fx Iacobini (2020) og Iacobini & Masini (2018).

2.1 *Parasyntetisk variation*

Spansk har, ligesom andre romanske sprog, generelt set omfattende orddannelse via afledning (fx Casado Velarde 2017). Det betyder blandt andet at den parasyntetiske verbaldannelse fra et meget tidligt tidspunkt i sprogets historie har været yderst produktiv (Iacobini 2020). Det betyder også at de parasyntetiske afledninger afspejler bestemte mønstre i sprog-

brugerens grammatik. For eksempel forekommer [*en*-basisleksem-*ar/ecer*]-afledningerne i (4) – (6) med et væld af forskellige basisleksemer. Vi kan desuden observere udpræget variation i den parasyntetiske afledningskonstruktion af basisleksemet. Det kan fx være:

A-**grand**-ar vs. en-**grand**-ar (< *grande* ‘stor’), dvs. forskellige variationer af ‘at forstørre’:

- (7) He tenido que **agrandar**/**engrandar** la puerta del garaje.
‘jeg blev nødt til at gøre garagedøren større (= ‘forstørre’).’

A-**trist**-ar vs. en-**trist**-ecer (< *triste* ‘trist’), dvs. forskellige variationer af ‘at gøre ked af det’:

- (8) La muerte del abuelo **entristeció**/**atristó** a toda la familia.
‘bedstefaderens død gjorde hele familien ked af det.’

A-**clar**-ecer vs. a-**clar**-ar (< *claro* ‘klar’), dvs. forskellige variationer af ‘at forklare’:

- (9) El profesor **aclarece**/**aclarar** el asunto.
‘læreren forklarer/afklarer sagen.’

A-**tont**-ar vs. a-**tont**-ecer vs. en-**tont**-ecer (< *tonto* ‘dum, skør’), dvs. variationer af ‘at gøre dum’:

- (10) Sus juegos **atontar**/**atontecer**/**entontecieron** a los chicos.
‘spillene fordummede drengene.’

A-**crystal**-ar vs. en-**crystal**-ar (< *crystal* ‘glas’), dvs. variationer af ‘at indsatte glas i noget’:

- (11) **Acrystalaron**/**en-crystalaron** la galería.
‘de indsatte glas i bryggerset.’

Selvom den parasyntetiske afledning historisk set har været meget produktiv, er den yderst restriktiv med hensyn til spontan produktiv brug af nye basisleksemer i et bestemt afledningsmønster, som fx [*en*-SUBS-*ar*] eller

[*en-ADJ-ar*]. Man kan ikke kreativt udskifte basisleksemet. Betydningen i et spontant afledt verbum skal som et minimum være fuldstændig transparent og forudsigelig ud fra et i sammenhængen unikt og ikke udskifteligt basisleksemet, som fx i dette reflektive eksempel fra italiensk: *imberlusconi* (Iacobini & Masini (2018: 101), hvor kernebetydningen er ‘at X blive ligesom Berlusconi, at efterligne hans måde at være på’.

I spansk er det således yderst vanskeligt at finde parasyntetiske konstruktioner i kreativ sprogbrug af den type vi sporadisk kan observere i dansk (fx med *forsyge* eller *bekloge*), og som jeg vil eksemplificere i næste afsnit. Vi kan forstå den spanske parasyntese som udelukkende at være et afledt transitivt verbum (*tonto* → *atontar* ‘gøre skør’) – ligesom en simpel suffiksafledning (*activo* ‘aktiv’ → *activar* ‘gøre aktiv’) – som repræsenterer sætningens kernebetydning. Affigeringen implicerer tilsyneladende ikke at der samtidig dannes et verbaluafhængigt transitivt skema (dvs. en transitiv struktur) i den spanske sætning, som kan give mulighed for spontan produktiv sprogbrug med nye basisleksemer, som den vi i et vist (begrænset) omfang ser i dansk.

Man kan til gengæld godt støde på parasyntetisk variation, hvor et bestemt basisleksemet bruges i en parasyntetisk innovativ konstruktion, jf. (12).

Re-juven-ecer (eksisterende verbum) vs. *en-juven-ecer* (nydannelse) (< *juven* ‘ung’), dvs. variationer af ‘at forynge’:

- (12) **Enjuvенеce** la piel
 ‘Det forynger huden’
<https://buenamente.co/post/15-beneficios-de-las-barbas-poco-conocidos/2857#:~:text=2.%20Enjuvенеce%20la%20piel> (lokaliseret 6/5, 2022).

Har man spansk som modersmål og en skarp sprogforfølelse, vil man formentlig vide at verbet *enjuvенеce* ikke er korrekt, i den forstand at denne sprogbrug ikke er at finde i Det Spanske Akademis normative ordbog (DLE).

3. Skematiserende præfikser i dansk til sammenligning

Parasyntese er også et hyppigt fænomen i dansk, som fx i *fordumme*, der heller ikke kan analyseres som hverken en præfigering eller en suffigering.

Traditionelt har der imidlertid ikke været sat fokus på dem i dansk lingvistik.¹

Jeg har tidligere beskrevet brugen af de danske præfikser *be-* og *for-* i Pedersen (2021) og i Pedersen (under udgivelse). *Be-* og *for-* er verbalpræfikser der ud fra et basisleksem (typisk verbum, substantiv eller adjektiv) danner et afledt verbum (*be/for-VERB*, *be/for-SUBS-*, eller *be/for-ADJ*), som fx *besnakke*, *besjæle* eller *forenkle*, i henholdsvis (13), (14) og (15). *Besnakke* er en simpel præfigering (da det er afledt af verbet *snakke*), mens *besjæle* og *forenkle* er parasyntetiske (simultan præfigering og suffigering).

- (13) Peter **besnakker** den ældre dame. Præfigering.
 ‘Peter påvirker den ældre dame med sin manipulerende snak’.
 Transitiv måde.
- (14) Kunstneren **besjæler** sit værk. Parasyntetisk.
 ‘Kunstneren giver sit værk sjæl’. Transitiv med ‘overførsel’-
 betydning.
- (15) Peter **forenkler** processen. Parasyntetisk.
 ‘Peter gjorde processen enkel’. Transitiv med resultativ betydning.

Der er som i spansk tale om forskellige transitive betydningsvarianter: ‘transitiv relation med angivelse af måde’ (jf. (13)), ‘transitiv relation med ‘overførsel’-betydning’ (jf. (14)), og transitiv relation med resultativ betydning (jf. (15)). Præfikskonstruktionerne stammer typisk fra tysk, jf. den etymologiske information i DDO. Begge præfikser kan optræde i konstruktioner med alle typer af basisleksemer, og i alle tre betydningsvarianter (selvom de hver især fortrinsvis bruges i én eller to af dem).²

De danske konstruktioner i eksempel (14) og (15) ligner de spanske parasyntetiske konstruktioner jeg har diskuteret i afsnit 2, både med hensyn til form og betydning. Men til forskel fra de spanske konstruktioner,

1 Beskrivelserne af de danske konstruktioner - bortset fra analyserne i Pedersen (2021) - har primært fokuseret på *be*-konstruktioner med et verbum som basisleksem, eksemplificeret i (13), og ikke på konstruktioner med substantiv eller adjektiv som basisleksem, eksemplificeret i (14)-(15), som har parasyntetisk karakter.

2 Dvs. *be-* bruges fortrinsvis med mådes- eller ‘overførsel’-betydning, mens *for-* typisk bruges med mådes- eller resultativ betydning.

danner affigeringen en skematisk transitiv argumentstruktur i sætningen der er uafhængig af verballeksemet. Jeg vil herunder kort skitsere hvad begrundelsen er for at hævde at de danske konstruktioner har et skematisk element.

For det første kan man i eksempler som fx (13) og (14) se at sætningens kernebetydning (‘transitiv manipulerende påvirkning’; ‘transitiv overførsel’) er uafhængig af basisleksemetets betydning. For det andet understøtter observationer af kreativ sprogbrug med innovative basisleksemer en analyse der implicerer en skematisk struktur, jf. eksemplerne (16) – (17).

(16) Derefter blev der overrakt præmier: Hans Gravergaard blev behørigt **beflaske** som tak for den gode modtagelse og husly. Hans tilbød værtskab igen i 2017. Derefter fik de 3 vindere deres præmier. <https://soransksamfund.dk/index.php/arrangementsinformation/85-flemming-borch-jensen-jysk-fynsk-pave-for-50-gang> (lokaliseret 13/4, 2022).

(17) Jeg undskylder for at **forsyge** jeres lille hyggeaften”, sagde han. ”Ah, det er ok, vi snakkede bare om vores familier”, sagde jeg, og gik op til dem. <https://truyen4u.net/don-t-know-whyhvem-vandt-730117236.html> (lokaliseret 14/4, 2022).

I (16) og (17) er **beflaske** og **forsyge** produktive innovationer; i (16) kan den transitive argumentstruktur med ‘overførsel’-betydning ikke tilskrives substantivet *flaske*, og i (17) kan den transitive argumentstruktur med resultativ betydning vanskeligt tilskrives adjektivet *syg*.

Til gengæld ser det ud til at en sådan skematisk transitiv affikskonstruktion i dansk sjældent manifesterer sig med konstruktionel (affiks)variation som i spansk (jf. afsnit 2.1), og der kan slet ikke være tale om kreative konstruktionelle nydannelser. Med andre ord, et basisleksemet optræder yderst sjældent i både en *be-* og en *for-*konstruktion med samme kernebetydning. Vi har i dansk **besjæle**, men ikke ***forsjæle**, og **forenkle**, men ikke ***beenkle** (se eksempel (14) og (15)). Vi har **bearbejde** og **forarbejde**, men der synes at være en forskel i deres kernebetydning, omend den er lille – henholdsvis ‘processere/elaborere’ vs. ‘forvandle’.

4. Spanske verbalbaserede sætningskonstruktioner og deres variabilitet

Det er velkendt at verballeksemet i spansk sætningsstruktur betydningsmæssigt er yderst restriktivt; det gælder også andre romanske sprog. Verbets betydning afspejler typisk sætningens kernebetydning, som i (18), og omvendt kan sætningens kernebetydning vanskeligt udtrykkes uafhængigt af verbet. En konsekvens af det er at et bestemt konstruktionsmønster ikke er produktivt med hensyn til en kreativ brug af innovative verber i konstruktionen, som i (19).

- (18) María bajó a la playa.
 María bevægede sig ned til stranden
 ‘María gik ned til stranden.’

- (19) *María bailó a la playa.
 María dansede til stranden
 ‘María dansede ned til stranden.’

I (18) afspejler det hyppige verbum *bajar* ‘bevæge sig ned’ sætningens kernebetydning (retningsbestemt bevægelse). Verbets argumentstruktur manifesterer sig syntaktisk i en konstruktion med isomorf argumentstruktur (SUBJ V OBLIK OBJ)/‘X bevæger sig Y’. Denne konstruktionstype forekommer ikke i kreativ sprogbrug med verber som *bailar* ‘at danse’, jf. (19), eftersom *bailar* ‘at danse’ ikke afspejler konstruktionens intenderede kernebetydning (retningsbestemt bevægelse). Sml. den danske version i (19), som er grammatisk acceptabel.

Jeg har foreslået at spanske konstruktioner typisk er **verbalbaserede** (Pedersen 2019). Det betyder at konstruktionens kernebetydning udtrykkes i en verbal argumentstruktur, hvilket diskvalificerer (19), hvor verbets betydning er en danseaktivitet, mens sætningens kernebetydning er ‘retningsbestemt bevægelse’. Dansk kan, som man kan se, i modsætning til spansk godt konstruere sætninger af denne type, og man kan argumentere for at det kan man fordi danske sætningskonstruktioner typisk er **skemabaserede**. Det betyder at den intenderede kernebetydning udtrykkes i en argumentstrukturkonstruktion der er uafhængig af verbet (som eventuelt har en isomorf argumentstruktur), fx [SUBJ V OBLIK OBJ]/‘X bevæger sig Y’, som så kan kombineres kreativt med innovative verber, som i (19).

ne vi også ud fra klassisk konstruktionsgrammatisk teori analysere (21) omvendt, som en konstruktionsvariant der er baseret på den generaliserede skematiske konstruktion [SUBJ VERB OBJ OBJPRÆD]/‘X betragter Y (som) Z’ og som er brugt innovativt i kombination med verbet *decir* ‘at sige’.

Pointen med denne summariske gennemgang af konstruktionsvarianternes mulige analyse er at en teori om den spanske sætnings argumentstruktur ideelt set bør kunne beskrive og forklare det særlige tilfælde i (21), men også (20), og i særdeleshed hvorfor (19) ikke er et muligt alternativ til (18), da der her er tale om et udbredt og helt fundamentalt fænomen i spansk, der i øvrigt er behandlet fra forskellige vinkler i forskellige teoretiske modeller og/eller typologiske beskrivelser.

Teorier der, lidt simplificeret fremstillet, bygger på leksikalsk struktur, principper om verbets projicering af sætningens argumentstruktur og subkategorisering, eller lignende (fx visse generative teorier, eller leksikalsk orienteret sprogtypologi) kan umiddelbart forklare (18) og *(19) – med henvisning til et krav om match mellem sætningens argumentstruktur og verbets – men bliver stærkt udfordret af (20) og (21) – hvor sætningens argumentstruktur ikke matcher verbets. En mainstream konstruktionsgrammatisk teori (fx Goldberg 1995), hvor sætningens kernebetydning analyseres som en bestemt argumentstrukturkonstruktion, der specificeres i verbet (der har sin egen argumentstruktur), ville kunne forklare (18) og (21), men ville blive stærkt udfordret af *(19) og (20). Af *(19) fordi teorien forudsiger at denne sætningstype er mulig, men reelt er den systematisk udelukket i spansk; af (20) fordi den intenderede kernebetydning tydeligvis er udtrykt i verbet (intransitiv bevægelse), og ikke i den transitive argumentstrukturkonstruktion.³

I en konstruktionsgrammatisk teori om sætningens argumentstruktur som den jeg argumenterer for i dette afsnit, er karakteristiske spanske sætningskonstruktioner verbalbaserede konstruktioner (Pedersen 2019), dvs. konstruktioner der er syntaktiske manifestationer og udbygninger af den verbale argumentstruktur (der udtrykker en intenderet kernebetydning). Som skitseret ovenfor, vil en sådan teori kunne forklare både (18), *(19),

3 Mere holistisk orienteret (også mainstream) konstruktionsgrammatisk teori (fx Bybee 2007) ville muligvis kunne håndtere alle fire eksempler (som ± repræsentanter af et sprogs inventar af konstruktioner), men ville formentlig have mindre at sige om konstruktionernes interne struktur, herunder systematiske restriktioner der regulerer sprogbrugen, hvilket er utilfredsstillende i en teori om sætningens struktur.

(20) og (21), herunder redegøre for konstruktionernes interne struktur (se fx Pedersen under udgivelse).

Hertil kommer at teoriens typologiske element (verbalbaserede vs. skemabaserede konstruktioner) er en **konstruktionstypologi** og ikke en sprogtypologi (sml. Croft 2010). Dermed er der i princippet ikke noget i vejen for at man fx i specielle domæner eller i forbindelse med særlige måder at udtrykke sig på vil kunne observere skemabaserede konstruktioner i spansk, måske under indflydelse af engelsk (i stedet for den karakteristiske verbalbaserede sprogbrug), og vice versa i engelsk eller dansk. Fx virker det intuitivt naturligt at analysere sætningerne *Larry refused Kim the lunch* og *Kevin caused Liz the fire* (Kemmer & Yoon 2013) som verbalbaserede konstruktioner da sætningens kernebetødning i høj grad synes at være centreret i verbets leksikalske betydning. Disse sætningskonstruktioner kan imidlertid også analyseres som værende baseret på forskellige generaliserede polysemiske varianter af det ditransitive skema (fx [SUBJ V OBJ₁ OBJ₂]/‘X (not) transfer/cause Y to Z’) i kombination med verbet, der i kraft af dets betydning får en prominent rolle.

4.1 *Leksikalsk upersonlige konstruktioner – de meteorologiske konstruktioner*

I upersonlige konstruktioner er ”den der gør eller er det som verbet udtrykker” ikke specificeret i et subjekt eller et andet led i sætningen. Når det verbale prædikat heller ikke i sig selv implicerer et argument der svarer til den syntaktiske funktion subjekt i sætningen, kan vi tale om **leksikalsk upersonlige konstruktioner** (sml. ”impersonales léxicos”, NGLÉ: 3057). Fraværet af subjekt i disse leksikalsk upersonlige konstruktioner er således bestemt af verbets egen betydning. Et karakteristisk eksempel er de upersonlige konstruktioner med meteorologiske verber.

Der er i dag overvejende enighed om at det upersonlige element i de meteorologiske verber (jf. (22) – (29)) ikke kan siges at have en form for implicit subjektsreference (se fx Álvarez-López 2021) – heller ikke en guddommelig, som nogle grammatikere hævdede i de klassiske grammatikker (NGLÉ: 3058), fx at det er guderne der regner over markerne i (22). Oftest eksemplificerer man de meteorologiske konstruktioner med de samme få verber, typisk *llover* ‘at regne’ og *nevar* ‘at sne’. Gruppen af verber er imidlertid ganske omfattende. Følgende eksempler er fra NGLÉ (2009: 3058-3062).

- (22) **Llueve** sobre los campos
‘det regner over markerne’
- (23) **Nevaba** intensamente
‘det sneede intenst’
- (24) Aunque **lloviznaba**, la temperatura era agradable
‘selvom det støvregnede, var temperaturen behagelig’
- (25) **Diluviaba** a mares
‘det væltede ned’
- (26) Ya está **escampando**
‘det er ved at holde op (med at regne)’
- (27) Dejó de **ventear**
‘det holdt op med at blæse’
- (28) Y empezaba a **relampaguear** en el suroeste...
‘og det begyndte at lyne i sydvest...’
- (29) Pero cuando empezó a **clarear**...
‘men da det begyndte at klare op...’

Af andre meteorologiske verber kan nævnes: *chispear*, *neblinear*, *gotear* ‘at småregne, støvregne, dryppe’; *chaparrear*, *diluviar* ‘at regne intenst’; *neviscar* ‘at sne lidt’; *soplar* ‘at blæse’; *ventiscar* ‘at storme’; *granizar*, *apedrear* ‘at hagle’; *tronar* ‘at tordne’; *rociar* ‘at falde dug’; *serenar* ‘at klare op’; *helar* ‘at fryse til’; *amanecer*, *aclarar*, *clarecer*, *esclarecer* ‘at dagen begynder (ved daggry)’; *atardecer* ‘at dagen går på hæld’; *oscurecer* ‘at mørket sænker sig’; *anochecer* ‘at det bliver nat’.

Når jeg inddrager de upersonlige meteorologiske verber i denne sammenhæng, er det fordi de kan konstrueres (kreativt) med subjekt i konstruktionsvarianter hvor det upersonlige verbumbets betydning stadig repræsenterer sætningens kernebetydning. I (30) er sætningens kernebetydning fx centreret i det avalente verbum *llover* ‘at regne’, men det konstrueres i en intransitiv variant med subjekt (‘granizo’). I (31) og (32) konstrueres det meteorologiske verbum *amanecer* ‘at gry’ med subjekt. (Eksempel (30)-(36) er også fra NGLÉ (2009: 3058-3062)).

- (30) Fuimos a la Patria y había llovido granizo
 Vi tog til til Patria og havde regnet hagl
 ‘Vi tog til Patria og det havde regnet hagl (egtl. ’hagl havde regnet’)’
- (31) Ameneció [una persona] colgado de un poste en la plaza...
 gryede en person hængende fra en lygtepæl på pladsen...
 ‘Hen under morgen hang en person fra en lygtepæl på pladsen i
 landsbyen...’
- (32) Buenos días, muchachos, ¿cómo amenecieron [ustedes]?
 Goddag, drenge, hvordan gryede I
 ‘Godmorgen, drenge, har I haft en god morgenstund?’

Den verbale kernebetydning er ofte metaforisk – således at den verbale
 betydningsmæssige kongruens i forhold til den intenderede sætningsbe-
 tydning er opretholdt (verbalt baseret konstruktion) – hvilket bidrager yder-
 ligere til det kreative element i sprogbrugen.

- (33) Los aviones tronaban en el cielo
 flyvemaskinerne tordnede på himlen
 ‘Flyvemaskinerne tordnede hen over himlen.’
- (34) Truena nuevamente papá con la voz desvertebrada
 tordner på ny far med stemmen ukontrolleret
 ‘Far eksploderer igen som lyn og torden’
- (35) Llovieron sobre él improperios de todas clases
 regnede over ham bandeord af alle slags
 ‘Bandeord af alskens slags regnede ned over ham’
- (36) Escamparon las dudas que lo atormentaban
 holdt op tvivlen som AKK forpinte
 ‘tvivlen som havde forpint ham forstummede’

Denne variabilitet i de meteorologiske konstruktioners argumentstruktur
 (eller mangel på samme) illustrerer hvad jeg i de foregående afsnit har
 argumenteret for er karakteristisk for spansk sætningsstruktur. Verbet er

kernen i varierende verbalbaserede sætningskonstruktioner, ligesom verbet er det i varierende parasyntetiske konstruktioner.

I det sidste afsnit vil jeg opsummere paralleliteten mellem den parasyntetiske konstruktion og den verbalbaserede sætningskonstruktion i spansk, og sammenligne med dansk.

5. Spanske parasyntetiske konstruktioner – intralingvistisk og sammenlignet med dansk

Jeg har i afsnit 2 beskrevet de spanske parasyntetiske konstruktioner. Ligesom i de simple suffiksafledninger (*activo* ‘aktiv’ → *activar* ‘aktivere’) afledes basisleksemet til transitiver, hvis kernebetydninger i store træk spænder over de samme betydningskategorier som dem vi ser i de danske *be-* og *for-*konstruktioner (fx *Los chicos en-suci-aron la casa* ‘≈ drengene be-smuds-edede huset’). Der er relativt stor formmæssig variation i den parasyntetiske afledning af basisleksemet, hvilket giver anledning til betydningsnuancer; denne variation i konstruktionen kan endog i visse tilfælde være innovativ.

Affigeringen ser til gengæld ikke ud til, uafhængigt af verbalafledningen, at skabe et transitivt skema i sætningens argumentstruktur. Det kan vi se fordi den transitive konstruktion tilsyneladende ikke, som de danske *be-* og *for-*konstruktioner, giver mulighed for kreativ, produktiv sprogbrug, i kombination med et innovativt basisleksemet.

Jeg har i afsnit 4 beskrevet nogle karakteristiske træk ved den spanske sætningsstruktur generelt, med de leksikalsk upersonlige meteorologiske konstruktioner som særlig case. Jeg har beskrevet hvorledes sætningens kernebetydning afspejles i verbets betydning/argumentstruktur, og hvordan den syntaktisk kan manifestere sig i forskellige konstruktionsvarianter. Den syntaktiske manifestation i sætningen kan i visse tilfælde være innovativ. I de meteorologiske konstruktioner er det den upersonlige kernebetydning der konstrueres forskelligt i sætningens argumentstruktur.

Sætningens argumentstruktur kan til gengæld meget vanskeligt, uafhængigt af verbets argumentstruktur, være kreativt produktiv som i dansk. Det så vi i afsnit 4 med eksemplet **María bailó a la playa* ‘María dansede ned til stranden’). Man kan argumentere for at sætningen i dansk, på diagrammatisk vis, som et skema, kan bære kernebetydningen og kombineres med et innovativt verbum. Jeg har på den baggrund argumenteret for at spansk og dansk er karakteriseret ved typisk at have henholdsvis verbalbaserede og skemabaserede sætningskonstruktioner.

Der er således væsentlige paralleller mellem de spanske parasyntetiske konstruktioner og den karakteristiske spanske sætningsstruktur, som fremstår tydeligt når vi sammenligner med dansk. På den ene side kan vi i begge tilfælde konstatere at det er yderst vanskeligt at bruge konstruktionerne kreativt med leksikalske nydannelser, som dem vi ser i de danske *be-* og *for-*konstruktioner og generelt i de danske sætningskonstruktioner. På den anden side kan man i begge tilfælde observere karakteristiske konstruktionsvarianter, der endog kan være innovative.

Sammenfattende kan man sige at de spanske parasyntetiske konstruktioner ser ud til at følge et generelt typologisk mønster, som kan forklare at der er en væsentlig forskel med hensyn til muligheden for kreativ sprogbrug når vi sammenligner med dansk. De spanske parasyntetiske sætningskonstruktioner er verbalbaserede konstruktioner fordi de binder sætningens kernebetydnings til den parasyntetiske verbalafledning; ligesom i sætningskonstruktioner med simple suffiksafledte verber, eller i konstruktioner med simpleksverber. I dansk indgår *be-* og *for-* også i en verbalafledning, men danner uafhængigt af verbalafledningen et transitivt skema i sætningen. Det gør at de danske konstruktioner kan være skemabaserede, hvilket giver mulighed for en vis kreativ produktivitet. Præfiksets dobbeltrolle lægger dog formentlig en dæmper på mulighederne for kreativ sprogbrug da en sådan både implicerer en innovativ brug af basisleksem i den skematiske sætningskonstruktion og en ny verbaldannelse. I eksempel (17), *Jeg undskylder for at forsyge jeres lille hyggeaften...*, er der innovativ brug af basisleksem (*syg*) i den skematiske *for-*konstruktion: ([SUBJ (*for*-**LEX**-F)_v OBJJ] / '(X TRANS Y)_i + (RESULT)_{LEX}'), men der bruges også et nyt verbum: *forsyge* (i konkurrence med eksisterende verber i leksikon, fx *forstyrre*, *forværre*, *ødelægge*...).

Forfatter

Johan Pedersen, ph.d., lektor i spansk lingvistik, Københavns Universitet.

Litteratur

Álvarez-López, Y. (2021): From meteorology to linguistics: what precipitation constructions in English, French and Spanish tell us about arguments, argumenthood, and the architecture of the grammar. *Glossa: a journal of general linguistics* 6(1): 52, 1-28. <https://doi.org/10.5334/gjgl.1271>

- Booij, G. (2010): *Construction Morphology*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199695720.013.0010>
- Bybee, J. (2007): *Frequency of use and the organization of language*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195301571.001.0001>
- Casado Velarde, M. (2017): *La innovación léxica en el español actual*. Madrid: Editorial Síntesis.
- Croft, W. (2001): *Radical construction grammar*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198299554.001.0001>
- Croft, W., J. Barðdal, W. Hollmann, V. Sotirova & C. Taoka (2010): Revising Talmy's typological classification of complex events. I: *Contrastive construction grammar*. H. C. Boas (red.). Amsterdam: John Benjamins, 201-235. <https://doi.org/10.1075/cal.10.09cro>
- DDO. Den Danske Ordbog.
- DLE. *Diccionario de la Lengua Española* (23. udg.). Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española (ASALE). Madrid 2014: Espasa.
- Goldberg, A. (1995): *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Goldberg, A. (2006): *Constructions at work. The nature of Generalization in Language*. New York: Oxford University Press.
- Iacobini, C. (2020): *Parasynthesis in Morphology*. The Oxford Research Encyclopedia of Linguistics. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.509>
- Iacobini, C. & F. Masini (2018): Schemas and Discontinuity in Italian: The View from Construction Morphology. I: *The Construction of Words. Advances in Construction Morphology*. G. Booij (red.). Springer: Leiden, 81-110. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74394-3_4
- Ibargüengoitia, J. (2014) [1967]: *La ley de Herodes y otros cuentos*. México: Joaquín Mortiz.
- Kemmer, S. & Y. Soyeon (2013): Rethinking coercion as a cognitive phenomenon: Processing, frequency, and semantic compatibility. Foredrag ved *ICLC-12*, Edmonton, juni 2013.
- NGLE. Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*, Volumen I+II. Madrid 2009: Espasa.

- Pedersen, J. (2019): Verb-based vs. schema-based constructions. A contrastive perspective. *Linguistics* 57(3), 473-530. <https://doi.org/10.1515/ling-2019-0007>
- Pedersen, J. (2021): Skematiserende verbalpræfikser i dansk og lignende konstruktioner i spansk. *Ny Forskning i Grammatik* 28, 141-156. <https://doi.org/10.7146/nfg.vi28.128788>
- Pedersen, J. (i trykken): La estructura oracional. I: *Sintaxis del español*. G. Rojo, V. V. Rozas, & R. T. Cacoullos (red.). London: Routledge.
- Pedersen, J. (under udgivelse): Danish verb prefixes and the schematizing transitive prefix construction. I: *Constructionist approaches to Scandinavian languages*. S. Höder, B. Lyngfelt, E. Coussé & J. Prentice (red.). John Benjamins.